

Matajur

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Lit. 25.— VIDEV, 16. - 31. DECEMBRA 1953. Leto IV. — Štev. 79
UREDNIŠTVO in UPRAVA via Mazzini, 10 - Videm - Udine Naročnina: letna 500.— ltr, 6 mesečna 300.— ltr.

Iz starega v novo leto

Tudi letos je prišel Božič in leto se nagiblje k svojemu koncu. Božični prazniki odpirajo v srecih in željah našega trpinčenega naroda upanje na boljšo bodočnost, na tako bodočnost, ki naj bi mu razjamčila pogoje človeškega obstoja in večje svobodine.

Mnogo naših bratov se je vrnilo iz daljne Francije, Belgije, Švice in iz prekomorskih dežel, da bi se razveselili ob domačem ognjišču. V njihovih srecih tli upanje, ki raste skoraj v gotovost, da ne bodo več prisiljeni zapustiti domačega ognjišča in iti za kruhom v tujino.

To je tudi naše voščilo. Naj bo letošnji Božič v resnici tisti Božič, ki odpira to upanje.

Bratje, postavili smo se na čelo vseh beneških Slovencev, tudi za dosego tega cilja. Borimo se in borili se bomo vedno in povsod, da bi naše sanje o boljši bodočnosti nekoč postale resnica.

Tudi mi smo sinovi teh gora, kot vsi Slovenci Beneške Slovenije. Ta naš list, ki vam prinaša voščilo miru za Božič, voščilo boljše bodočnosti, je prav tako list naših gora. Nastal je tu med nami kot izraz volje našega ljudstva. Prvič ko je zagledal luč sveta, jo je zagledal prav na gorah, od katerih je prevzel tudi ime.

Tedaj smo bili v letu 1944.

Po obdobju prislunega molka, je začel naš list zopet izhajati ter ohranil pri tem iste ideje svobode in demokracije, nadaljuje isto borbo za priznanje večje pravičnosti nasproti našemu ljudstvu.

Danes se moramo boriti še vedno tudi proti istim sovražnikom. Da, bratje, tako je. To so isti sovražniki, ki so nas leta 1944 zasledovali, ki so požigali naše hiše, ki so pobijali naše ljudi in ki bi nas tudi danes hoteli zadušiti. Kdo se jih ne spominja? Kdo jih ne pozna? To so prav iste osebe, mnoge od katerih moramo srečavati in dnevno gledati njihove obraze po javnih uradih, celo v naših lastnih krajih.

Tudi sedaj delujejo proti našemu ljudstvu, ter se poslužujejo istih metod, ki so se jih posluževali, ko smo se borili proti njim leta 1944. Tudi sedaj rabijo proti nam iste psovke, kot so jih rabili takrat. Ali se spominjate tega, bratje! Tedaj smo imeli v rokah orožje in ko smo se borili proti tem sovražnikom našega in italijanskega ljudstva, so nas ti ljudje imenovali prodance tujcev, prav tako nas imenujejo tudi dandanes. Le poglejte nekateri italijanski tisk in sami se boste prepričali o tem. Javno hujskajo k rasnemu sovraštvu in nasilju, prav kakor so delali nekoč. Hotel bi doseči naše uničenje.

Hotel smo priklicati v spomin vse to, ker je Božič iz leta 1953 še mnogo bolj težak, kot oni, ki smo ga živeli pred desetimi leti. Čeprav so tedaj podništvu, nemške letalske bombe in vojni vihar terorizirali naše ljudi, smo našli tedaj uteho in tolažbo po naših cerkvah, kjer smo lahko molili v svojem materinskem jeziku in so nam stali ob strani naši partizani, ki so nas ščitili. Danes tega ne moremo storiti. Prepovedali so, da bi se v naših cerkvah molilo v našem materinskem jeziku.

Vendar pa se mi ne bomo podali. Ni smo se podali takrat, kako naj odnehamo danes, po tolikih in tako hudih borbah? Pravica je na naši strani in nihče nam je ne bo mogel trajno odrekat. Govorili bomo in molili v našem materinskem jeziku vedno in povsod. Borili se bomo do skrajnosti, dokler ne bodo zagotovljeni tudi našemu ljudstvu človeka vredni življenjski pogoji, da bo postalo življenje v resnici vredno življenja. Ne

Spoštovanje naših svoboščin predpogoj za mirno sožitje tu bivajočih narodov

Že nekaj mesecev se tudi v mednarodnem svetu razpravlja o vprašanju postopka italijanske vlade z našo narodno manjšino. To ravnanje krši najosnovnejša človečanska načela in ni niti v najmanjši meri častno za tako demokratično in civilno državo, za kakršno se drži Italija.

Spricho umirjenih obtožb, ki so bile tudi pri razpravah v OZN naperjene proti italijanski vladi, hoče ta s sredstvi, vse prej kot demokratičnimi, dokazati baš nasprotno. Medtem pa je v naši deželi naše miroljubno in marljivo ljudstvo podvrženo vsem mogočim preganjanjem in grožnjam od strani nekaterih elementov, ki so plačani od trikolorističnih tolovajev in ki neovirano širijo med ljudstvom teror.

To stvar smo ob svojem času že večkrat prijavili že tudi oblastem, vendar pa nihče ni posegel vmes, da bi končalo tako stanje. Tako ni mogoče iti več naprej. Tragičen položaj, v katerega je prišlo naše ljudstvo, mora prenehati in trikoloristi, ki so že zagrešili težke zločine, pri katerih so prišli celo do ugrabitve oseb in do zahrbtnega uboja zavednega Slovence Andreja Juše iz Petejaha, bi morali biti aretirani, kot to predvideva zakon in strogo kaznovani. Trpeti, da se ti oboroženi banditi še vedno nahajajo v Beneški Sloveniji in jih pustiti nekažnovane, lahko povzroči nevarno stanje, ki se bo maščevalo nad tistimi, kateri take stvari dopuščajo. Vlada bi se morala zavedati tega tragičnega položaja.

Zahtevali smo razpust in kaznovanje pristašev trikolorističnega gibanja ves čas že od leta 1945. Do sedaj pa ni bilo še ničesar storjenega. Nekaj nezaslišane je, da se v režimu svobode še vedno tolerira obstoj oboroženih tolp.

Tu se nahajamo v okoliščini, ki jo morajo obsoditi vsi demokrati in vsak pošten človek.

Treba je dati cesarju, kar je cesarjevega pravi star italijanski pregovor. Ta pregovor bi moral veljati tudi za Slovence iz Beneške Slovenije. Naše narodne pravice, naša pravica do svobodnega kulturnega in gospodarskega razvoja, naša pravica do politične organizacije, kot jo jamči italijanska republikanska ustava, tega nam nihče ne more zanikati. Smo narod, ki čeprav je po rodu in jeziku drugačen kot Italijani, pa je vedno storil svojo dolžnost kot italijanski državljani tako v miru kot v vojni. In kot italijanski državljani, poštenu in lojalno nasproti državi, v katere območju živimo, zahtevamo svoje narodne pravice, zahtevamo svobodo.

Če si kdo domišlja, da bo s preganjanjem zadušil našo narodnost in naš jezik, mu povemo, da se zelo moti. Že 1300 let živimo po gorah Beneške Slovenije, 1300 let govorimo po slovensko in ni je sile, ki bi mogla to naše bistvo uničiti.

Samo z zajamčenjem spoštovanja in zaščite za našo narodno manjšino, bo mogoče ustvariti v teh krajih ožračje ko-

bomo klonili pred krivico, kot tisti župan, ki so se uklonili pred nedavnim in so podpisali neko pismo, s katerim so se obrnili na naše župnike zahtevajoč od njih naj ne pridigajo več v našem materinskem jeziku.

Zastava idealov svobode in pravice je in bo vedno tudi naš simbol. Zagotavljamo, da se ne bomo nikoli odpovedali poslanstvu, ki smo ga prevzeli v borbi za dosego blagostanja in svobode beneških Slovencev. V tej odločnosti in v tem hotenju želimo vsem vesele božične praznike in srečno Novo leto.

ristnega miru in sožitja. Pregarjanje in sejanje nebrzdanega šovinističnega sovraštva ne bo imelo drugega učinka, kot da bo še bolj povečalo prepad med dvema narodoma, med italijanskim in jugoslovanskim, o katerih so zemljepisna lega in skupni interesi odločili, da morata živeti drug ob drugem. Z drugačnim ravnanjem se seje samo klice novih in vedno večjih nasprotij.

Komu naj bi vse to koristilo? Prav gotovo ne Italiji, kateri hočemo ostati lojalni, kot smo ji vedno in povsod lojalno služili.

Vlada naj ne pozabi kakšne razmere so nastale v naši deželi in naj ne pozabi tudi, da hočejo Slovenci iz Beneške Slovenije živeti svobodni, da hočejo zaščito svojega življenja. Danes je to naše življenje ogroženo in zato so upravičeni vsi ukrepi, ki so jih podvzeli zastopniki našega ljudstva in ki jih bodo še podvzeli pri mednarodnih organizacijah v njegovo obrambo.

NEZASLIŠANA SPOMENICA NA OZN

Nekaj županov iz Beneške Slovenije je podpisalo spomenico s katero so proti otvoritvi slovenskih šol

Končno je krajevni tisk objavil celotno besedilo zloglasne »protispomenice«, ki jo je sedem županov slovenskih občin v Beneški Sloveniji podpisalo na prefekturi in jo je ta poslala rimski vladi, da bi jo odpremila na OZN. Omenjena »protispomenica« se glasi takole:

»Od strani nekega Odbora slovenskih predstavnikov goriške pokrajine, je bila poslana tej slavni Organizaciji spomenica, v kateri se zahteva otvoritev šol v slovenskem jeziku, ne samo na področju goriške pokrajine, ampak tudi v Nadiški dolini (občine Sv. Peter Slovenov, Podbonesec, Sovodnje, Sv. Lenart, Srednje, Dreka in Grmek) v videmski pokrajini.

Ta zahteva je bila napravljena brez vednosti tega prebivalstva in je v nasprotju s hotenjem vseh teh prebivalcev, ki niso nikoli, tudi pod tujim jarmom, zahtevali niti imeli slovenskih šol in jih še tem manj želijo danes, ko živijo v miru v naročju »madre patrie«. Vest o tej zahtevi je vzbudila v Nadiški dolini veliko ogorčenje, ker se zdi kot razžaljenje tamkajšnjega prebivalstva, katero je v vsej svoji zgodovini, bližnji in daljni, dalo brez razlike najvišje dokaze italijanstva in zvestobe Domovini.

Prav kakor se je dogodilo že leta 1947 ob priliki podobne zahteve, ki so jo stavili italijanski vladi maloštevilni elementi, ki so bili prodani neki tuji državi, so občinski svetovalci sedmih občin Nadiške doline, ki so edini predstavniki tamkajšnjega prebivalstva, ker so od njega bili izvoljeni pri svobodnih volitvah, na izrednih sejah, sklicanih v času od 8. do 15. novembra t. l. soglasno obsodili tako zahtevo ter se enkrat potrdili popoln in neizpodbiten italijanski značaj te dežele in tega ljudstva in pozvali Organizacijo združenih narodov naj ne vzame nikakor v poštev predloge, ki so jih napravili podkupljeni politikanti, kateri ne predstavljajo volje nikogar, ampak so to samo zahrbtnje mahinacije na škodo miroljubnega in svobodnega prebivalstva, kot je ono v Nadiški dolini.

Prilagamo prepise sklepov občin v pričanju, da se bo z njimi zaključilo to vprašanje, ki za nas ni nikoli obstojalo, ki pa ga vsako toliko hočejo na umeten način ustvariti, da bi z njimi poživili še vedno nezamrlo grabežljivost neke tu-

želi uredništvo in uprava »Matajurja« vsem svojim naročnikom, bralcem in prijateljem.

je sile po naših nadvse italijanskih Dolinah.

Z znaki najglobljega spoštovanja, podpisani župani Nadiške doline:

Olivio Birti, Emilio Juretič, Marco Franc, Camille Kručil, Antonio Simončič, Giuseppe Čičigaj, Antonio Pauletič

Do tu »protispomenica« sedmih županov iz Nadiške doline. Objavili smo jo v celoti, da bi si jo lahko prečital vsak pošten človek in si potem sam ustvaril svojo lastno sodbo o njej.

Pri tem ni potrebno niti omeniti, da je vseh sedem županov, ki so to »protispomenico« podpisali, Slovencev. O tem pričajo njihovi priimki. Še najbolj zanimivo pa je dejstvo, da se v družinah vseh teh podpisnikov govori samo po slovensko in da nekateri izmed njih le zelo slabo govorijo italijansko tako, da morajo čisto vzeti na prefekturo spremljevalca, če hočejo urediti zadeve, ki se tičejo njihovih županskih poslov. Na teh potih jih spremlja tajnik ali kakšen duhovnik in z njihovo pomočjo raztolmači italijanskim oblastem svoje želje. To pa še ni vse. Na sejah občinskih svetov v tistih občinah, ki jih upravlja omenjenih sedem županov, se vršijo skoraj vedno razprave med svetovalci v slovensčini, ker bi se drugače ne mogli sporazumeti med seboj. Kdor tega ne verjame, naj gre sam h kakšni seji občinskega sveta v občinah Beneške Slovenije od občine v Reziji pa do one v Dreki in se bo na lastne oči prepričal, da je tako.

Ne bi bilo potreba dostaviti drugega v dokaz, da je vsebina omenjene nezaslišane »protispomenice« neka mešanica laži in obrekovanja.

Vsi občinski sveti v Beneški Sloveniji so sestavljeni izključno iz Slovencev in celo sami podpisniki »protispomenice« bi ne bili izvoljeni, če bi ne bili sto odstotno Slovenci. V dokaz naj navedemo, da je nek Italijan, ki se je priselil v Sv. Peter Slovenov bil edini kandidat v Nadiški dolini, ki ni znal jezika svojih volivcev in zaradi tega ni bil niti izvoljen v občini Sv. Peter Slovenov in v Sovodnjah, kjer je kandidiral, pa čeprav je imel pred svojim imenom še naziv profesorja in doktorja.

To je tudi dokaz, da »protispomenica« ni bila sestavljena od občinskih svetov sedmih občin Nadiške doline, ampak so jo skuhali kje druge.

Potem pa še nekaj: kako to, da ta »protispomenica« nosi podpise samo sedmih županov iz Nadiške doline? V spomenici, ki so jo zastopniki Slovencev v Italiji poslali na OZN ni govora samo o občinah Sv. Peter Slovenov, Dreka, Srednje, Podbonesec, Sovodnje, Sv. Lenart in Grmek, ampak se zahteva otvoritev slovenskih šol po vseh občinah Beneške Slovenije. V Beneški Sloveniji pa imamo točno 16 in ne samo sedem občin. To je dokaz, da niso vsi župani in občinski svetovalci v Beneški Sloveniji naselili spletke vladnih krogov. In bilo bi tudi nesmiselno če bi jim naselili, ker imamo po občinah Beneške Slovenije občinske svetovalce in odbornike, ki so poslali svoje otroke v slovenske šole na Goriškem ali v Trstu.

Na OZN so poslali »protispomenico«, da bi »dokazali« neizpodbiten italijanski značaj naše dežele in naših ljudi. V resnici pa bodo prav podpisi kot Birti (nekoč Birtič), Juretič, Franc, Kručil, Simončič, Čičigaj in Pauletič, dokazali baš nasprotno in pripomogli, da bo ostala resnica očita. Če bi tako ne bilo, bi se ne zaustavili tako dolgo ob tem argumentu, ki bi ga lahko imenovali zelo klaverna.

Pokojnine in podpore za bivše delavce v Nemčiji

Zavod za socialno skrbstvo poroča, da imajo delavci, ki so nekoč delali v Nemčiji, pravico do posebne podpore v primeru nezgod na delu ali bolezní, ki je nastopila zaradi dela, kakor tudi pravico do pokojnine zaradi invalidnosti, starosti ali smrti.

Tisti, ki so dejansko nekoč delali v Nemčiji, morajo takoj vložiti prošnjo na Državni zavod proti nezgodam v Rimu ali pa na Zavod za socialno skrbstvo v Rimu, kateri je treba priložiti tudi potrebna potrdila.

PODBONESEC

Konferenca za sadjarje

Na pobudo inšpektorata za poljedelstvo u Vidmu se boju u kratkem začele konference, na katerih boju strokounjaki tega inšpektorata učil kakuo se muora pravilno gojit sadje. Tajšne konference so ble tud' druga ljeta, naši ljudje nje-so dost zastopil kaj so tjel povjedat, kjer so guoril samo po italijansko. Če bi guoril slovensko, bi višno zastopil an bi usi šli poslušat.

Videnski inšpektorat za poljedelstvo bi dobro nardiu, če bi pošju u naše kraje konference daržat take strokounjake, ki bi guoril u domačem jeziku, kjer drugač tajšne konference ne pomagajo nič.

OTVORITEU NOVEGA VODOVODA

Končno je tud' naša vas dobila vodovod an ne bo trjeba več skarbjet za vodo. Do sad' smo muorli u poljetnih mjes-cih jo hodit točit u bližnji potok an tuo je blu so posebno hudo kar je bla suša. Na dan ko je bla nauguracijon novega vodovoda smo imjel poseban praznik, ki se je na žalost zaključil neprijetno. Mladina, ki se je ta dan zadržala pozno u nuoč po vaških oštarijah, je u parvih jutranjih urah šla gor na turan an zvonila iz veseja za novi vodovod.

Drugi dan so tiste mladince klicali karabinerji u Špietar u njih kasarno an tam so se muorli zagovarjat, kjer so zvonil brez dovoljenja u pozni uri. Po nekaj ur so bli spuščeni.

FOJDA

Javni telefon v faružu

Nje dougo od tega, de so napejal telefon u vas Podcerkev. To djelo te bo za-rjes potrebno, zak' ta naša vas na je brez cješte an zatuo je bla skoraj odrje-zana od sveta.

Po drugih vaseh, kjer so napejal telefon, so postavili telefonsko kabino tu oštarijo, zak' tle se nimar zbiera največ ljudi an oštarija je odparta do pounoči. U Podcerkvi na njeso tjeli takuo narditi. Telefonsko kabino so postavili u faružu an zatuo domači ljudje njeso prou nič kontenti.

SV. PETER SLOVENOV

200 milijonov za gradnjo
zavoda za študente

Na zadnji seji našega kamunskega konseja so sklenil, de boju u Špietru zgradil nou zavod za študente, ki študje-rajo na Špieterskem učiteljsku an u strokounih šolah. Postavili boju dve veliki zgradbi, ena bo za ženske, druga pa za moške, kjer bo prostora za več kot 500 študentov. Stroški za narditi tisto djelo boju znašali 200 milijonov lir, ki jih bo uzdaržou naš kamun.

Nič bi ne mjeti za pripuomnit k temu, saj so naši ljudje potrebni šol an uče-nja, če se ne bi za tem skrivalo kej drugega. Namjen gradnje tega novega zavoda za študente stoji u tjem, de čejo na usako vižo raznarodit čim buj hitro našo mladino. Učiteljske an strokouna šola u Špietru so postavljene prou za ta namjen.

MEČANA ČAKA NA NOVO CJESTO

Se enkrat se muoramo varnit na problem, ki interesira ljudi iz Mečane; gre namreč za cjesto, ki veže Petjah an Mečano. Pred zadnjo uojško je vodila u našo vas cjesto, a kar so začel rit kamanje nad Petjahom za Čedajsko cementarno, so jo razderil. Ljudje so misli, de jim boju nardil dobro cjesto za imjet vezo z dolino, a nardil so jim tajšno pot, de je zlo težko hodit po njej, ker je strma, uozka an zlo nagobarna, kjer teče glih nad globokim prepadom. Usak človek, ki gre skuez, se boji, de bo padu, kjer če je slabo vreme je ilounata pot zlo spouzka. De se ne boju godile nesreče, bi muorle oblasti poskarbjet, de se nardi dobra cje-sta usaj tajšno, kot je bla prej, ki so jo razderil.

NESRECA PAR DJELU

Ni dougo od tega, de se je precej močno ožgau roke par djelu kovač Manić Peter, kar je greu njeko ceu u kateri je bu založen katram. Kar se je tuo ugrjelo je zavoj močnega pritiska u notranjosti eksploziralo an opekio kovača u roke an po obrazu. U tjem momentu sta bla bli-zu tud dva otroka, ki pa sta bla le malo ožgana. Kovač Manić se bo muoru zaravit mjesec dni.

SPET SO USAFAL EKSPLOZIVNI
MATERIJAL POD MUOSTOM

Dne 5. decembra t. l., ko so popravljali muost, ki vodi čez rjeko Aborno, blizu naše vasi, so djeluci odkril eksploziv an razne naprave, ki bi lahko vargle u luft

IZ NAŠIH
VASI

BRDO

INAUGURACIJON NOVEGA
AKUEDOTA

Pretekli tjeđan so mjeti tu Teru »likof« novega akuedota, ki so si Terjanji nardili. Odnjetá tu Teru na ne bo več mančala voda, an z novim implantom, ki so nardili, so pustili še brizgalke, ki ne če sarvijati za ugasniti ogenj, če to pride do kakega požara. Ter to je edina vas tu Beneški Sloveniji, ki ne nardila tak implant. Ljepto to bi tjelo beti, ki no posnemajta od Terjanou se druge vasi.

UATOSTRADA FURLANIJA-
AVSTRIJA

Pred dnevi so paršli tu našo dolino skupina inženirjeu od ustanove »Autostrade Trivenete«. Študjerali so prodžet nove poti, ki no majó tu lavi narditi čez našo dolino an ki na če vezati Furlanijo z Avstrijo.

Inženirji so povjedali, ki to ne bo šlo na douzim, ki no če začeti djelati to novo pot. Če bo rjes tuó diventalo, naše vasi no če mjeti no veliko srenčo, zak' vos trafik, ki u je anjelé med Furlanijo an Avstrijo skuozdre Karnijo u se če obarniti na naše kraje.

SOVODNJF

NOVA ZEMLJIŠKA KNJIGA

Pred kratkim je bila odobrena nova zemljiška knjiga (catasto terreni) našega kamuna. Takuo se boju plačale dajatve po novi tarifi s 1. januarjem prihodnjeja ljeta. Do sad' so se plačevale dajatve za zemljišča še po stari zemljiški knjigi, ki jo je nardila še stara Avstrija leta 1853.

PRAPOTNO

KAMUNSKI KONSEJ

Pred kratkim je bu u našim kamune konsej na katjerim so razpravljali gor mez finančni proračun za ljepto 1954. Kjer naš kamun je eden ti narbuje reunih od cjele Slovenšćine an zatuo ne muorejo krit stroškou z navadnimi dohodki, ki prihajajo od družinskih an trošarinskih dajil, so sklenil zaprosit daržavno posojilo za 5 milijonov lir. Troštamo se, de daržava bo ugodno rešila prošnjo naše-ga kamunskega konseja.

BOŽIČ NA STARI GORI

Kot usako ljepto, tud' ljetos na sveti vičér boju u Stari gori maševal o punoč. Za de bi paršli prout' usjem tistim, ki mislijo iti tisti vičér na Staro goro, so sklenil, de dne 24. t. m. boju posebne korjere vozile iz Čedada usak' uro od 20. naprej do punoč. Ena korjera bo vozila tud iz Vidma iz Piazza Venerio.

OTVORITEU OBMEJNEGA BLOKA

Pretekli tjeđan so odparli obmejní blok »par Staremu Mlinu« med Italijo an Jugoslavijo. Usi tisti, ki imajo dovolastniško dovoljenje za hodit svojo zemljo obdjelovat na drugi kraj Idrijce se ga lahko poslužujejo.

SREDNJE

Župan svetuje duhounikom naj ne
pridigajo več po slovensko

Iz drugih žornalou smo zvjedat novico, de naš župan g. Simončić je pošju pismo usjem duhounikom našega kamuna s katjerem »svetuje« naj ne pridigajo več po slovensko. Besedila pisma ne poznamo, kjer drugač bi ga publicirali u celoti.

Na usako vižo uprašamo našega županišni pismi. Al' je tuo nardiu od svoje na, de nam povje kaj misli narditi s taj-glave, al' pa so mu od zgoraj ukuazal.

Če je od svoje glave nardiu mu svetujemo naj da hitro ostavke (dimišjoni), kjer ljudje ga njeso votal za de bi pošju duhounikom pisma s tajšnimi »nasveti«. Če pa so mu od zgoraj ukuazal, mu povjemo, de nje imu nobened dužnosti tajšnega ukuaza izvajat.

U Italiji imamo republikansko an de-

mokratsko ustavo (costituzione), ki zagotavlja svobodno uporabo jezika usjem daržavljanom. Tajšno pismo kot ga je pošju naš župan duhounikom je protistauno (anticostituzionale).

Če naš župan tega ne vje, mu svetujemo naj preberé ustavo, saj jo muorajo imjet' tud u našim kamune. Če pa je ne muore ušafat na kamunskim oficihu, mu povjemo, de je na prouadaji po usjem bukvarnah u Vidme an koštá samo 100 lir.

Nazadnje svetujemo županu g. Simončiću, de naj kaj več skarbi za dobrobit naših ljudi, ki tarpajo an naj pošje kajšno pismo oblastem an jim svetuje naj nas oprostijo velikih dajil, ki jih muoreno usaka ljepto plačat.

Na Srednjem se je nimar pridigalo po slovensko an se tud' bo, kjer ta je naš jezik.

SV. LENART SLOVENOV

IZJAVA V ZVEZI S POVZROCANJEM
CERKVENIH INCIDENTOV NA NASI
ZEMLJI

Iz videmskega katoliškega tjeđnika »Vita Cattolica« prepisujemo telo izjavo, ki jo je dau naš g. župnik u zvezi s pisanjem nekatjerih italijanskih žornalou glede uporabe slovenskega jezika u naših cerkvah an glede mahinacij, ki jih nekatjeri neodgovorni elementi djelajo u naši daželi prout našim duhounikom:

»In riferimento ad una cronaca apparsa sulla stampa in data 1. c. m. dal titolo »Alla predica slava escano di chiesa« ci tengo a precisare:

1) Si è predicato in italiano; di slavo non ci fu altro che la versione orale del brano evangelico, fatta direttamente sul Messale, subito dopo quella italiana.

2) La Messa in oggetto non era riservata ai soli militari; di essi vi assisteva solo un drappello, mentre la maggioranza era costituita di fedeli del luogo.

3) E' consuetudine antica che in questa parrocchia le preghiere dopo la Messa si recitano nella lingua slava.

4) Il parroco si compiace del contegno lodevole che hanno tenuto durante simili servizi religiosi nella chiesa stessa, i reparti militari italiani che precedettero il drappello di cui alla cronaca.

5) Osserva che l'ospitalità suggerisce dei riguardi tanto agli ospiti quanto agli ospitati.

Sac. Angelo Cracina - parroco.

Po slovensko ta izjava se glasi:

»Z ozirom na neki dopis, ki je izšel dne 1. t. m. pod naslovom »Pri slovenski pridigi gredo iz cerkve, si štejemo v dolžnost, da pojasnim:

1) Pridiga je bila v italijansćini; v slovensćini se je vršil le ustni prevod evangelija naravnost po knjigi, potem ko se je evangelij prej prebal v italijansćini.

2) Maša, o kateri je govora, ni bila namenjena samo vojakom; od teh je bil navzoč le majhen oddelek, dočim so tvorili večino domači verniki.

3) V tej župniji je star običaj, da se molitve po maši opravljajo v slovenskem jeziku.

4) Župnik je zadovoljen z dostojnim obnašanjem, ki so ga kazali ob sličnih prilikah v isti cerkvi italijanski vojaki, ki so bili navzoči pred oddelkom, ki je o njem govora.

5) Dovoljuje si opomniti, da gostoljubnost nalaga obzire tako gostiteljem kakor gostom.«

POŠTA

A.N. - Tipana - Do potnega lista (pasaporto) imajo pravico vsi državljani izvzemši oni, ki jih zadržuje kak zakon. Prošnjo je treba nasloviti naravnost na kvesturo na kolkovnem papirju s priloženimi potrebnimi dokumenti. Dovoljenje (nullaosta) od župana ni več potrebno.

C.M. - Podbonesec - Z novim zakonom, ki so ga uvedli v ZDA, se lahko izselite v omenjeno deželo. Potrebno pa je, da vam vaši sorodniki v ZDA pošljejo vabilo s katerim se obvežejo, da bodo za vas skrbeli v slučaju, da nimate zaposlitve. Vabilo mora biti seveda vidirano od tamkajšnjih oblasti in od tamkajšnjih italijanskih konzulatnih organov.

T.M. - Prapotno - Za dosego pravice do invalidske pokojnine je treba, da dokazete, da ste delali najmanj deset let v rudniku. V Belgiji ne pripoznao poklicno boizen za nezgodo, kot v Italiji, če delavec ni delal neprestano v rudniku najmanj toliko let. V drugem primeru je vse zaman, da vlagate prošnje za dosego kakšne pokojnine.

F.A. - Viktorja (Avstralija) - Zaprošena knjiga je razprodana. Zanimali se bomo pri kakšnem privatniku, če jo bo hotel odstopiti.

N.A. - Spittel (Francija) - Trinkov koledar za leto 1954 še ni izšel. Poslali vam ga bomo čim izide. V zalogi na imamo že Jadranski koledar, ki je jako zanimiv in prinaša tud več člankov, ki se tičejo življenja beneških Slovencev. Cena koledarja je 300 lir.

M. J. - Cleveland - Naročnino za leto 1953 in 1954 za naš list so poravnali vaši sorodniki.

C.J. - Dreka - Po opisu vašega revnega družinskega stanja bi morali biti sprejeti v seznam občinskih revežev. Napravite prošnjo na ECA (Ente Comunale Assistenza). Podrobnejša pojasnila vam bodo dali tud na vašem občinskem uradu.

Nekdanja upravna ureditev BENEŠKE SLOVENIJE

V dobi, ko je bila naša zemlja pod Beneško Republiko, so naši ljudje imeli lepo in vzorno urejene svoje gospodarske in socialne razmere, po vzoru staroslovanskih zadrug in so ostali sami gospodarji na svoji zemlji, medtem ko so bili Turliani zasluženi od graščakov.

Na podlagi najširše demokracije, je bila v Beneški Sloveniji vsa oblast v rokah »Sosednjek«, katero so sestavljali hišni gospodarji oziroma posestniki. Vsaka vas je imela svojo sosednjo s posebnim štatutom, ki si ga je sama sestavila.

Hišni gospodarji so se zbirali okoli »Laštre« (kamenite mize), pod lipo, pred cerkvijo ali na sredi vasi. Izbrali so si župana (dekana), kateremu so izročili posebno palico v znamenje oblasti. Župan je predsedoval sosednjem, ki jih je skliceval od moza do moza po obhodnih (kursorih) in je skrbel za izvršitev sklepov sosednje.

Z župancem so sestavljali nekaj izvršilni odbor se trije podžupani (sindiki), dva zaprisožena moza (giurati), cerkveni ključar in zapisnikar. Zapisnikar je zapisaval sklepe sosednje in je bil en sam za vse sosednje. Bil je navzoč le pri »Velikih Sosednjah«, zapisnike vaških sosedenj je pisal doma, na podlagi tega kar mu je povedal eden izmed zaprisožnikov, ki je bil navadno obenem še ebhodnik in »berič«. Vse službe so bile brezplačne. Glasove pri sosednjah so vrezavali na posebne palice.

Vseh takih sosedenj ali županstev, je bilo 36 in vsaka je imela svoji posebni statut, katerega se je morala strogo držati.

Vse te županije so bile federativno združene v dve »Veliki županstvi«, ki sta se imenovali »Banke«: Landarska Banka in Mjerska Banka.

Pod Landarsko Banko so spadale vse »Sosednje« Nediške in Sovodenske doline in jih je bilo 21: Dolenji Earnas, Bijača, Arbeč, Laze, Tarčet, Marsin, Petjah, Ažla, Sv. Peter, Vrh, Očijan, Sarženta, Bijarč, Klinjč, Brišča, Ronec, Sovodnje, Gorenji Barnas, Matajur, Cepletišče in Brdca.

Sedež Banke je bil v Bijačah in pozneje v Tarčetu, bodisi v Bijačah kakor v Tarčetu sta se ohranili še kameniti »Laštri«, okoli katerih so se zbirale »Velike Sosednje«, Banke in »Veliko Sodišče«.

Pod Mjersko Banko je spadalo 15 Sosedenj: Sv. Lenart, Hlasta, Livek, Gorenji Trbil, Srednje, Utana, Kosca, Dreka, Oblica, Podpeč, Grmek, Hostne, Kravar, Dolenji Trbil in Dolenja Mjersa.

Mjerska Banka se je zbirala v »Veliki Sosednji« okoli »Laštre« v Gorenji

Mjersi pri cerkvi sv. Antona opata, pod lipo.

26 županov je sestavljalo »Arengo« (Parlament), ki se je redno sestajal enkrat

Beneški „Parlament“ pred 228 leti

Dorboč Sebastian dekan iz Dolenjega Barnasa; Sukalja Zvane dekan iz Bjače; Balus Matevž dekan iz Laz; Bankič Francšek dekan iz Tarčenta; Klinjon Tomaž dekan iz Spinjona; Dorboč Matevž dekan iz Offjana; Spekonja Tomaž dekan iz Tarbij; Zlunder Gregor dekan iz Sovodenj; Kocjančič Valentin dekan iz Matajurga; Vogrič Mihael dekan iz Cepletišča; Markič Matija dekan iz Sovodenj; Kromaz Tomaž dekan iz Brce; Spekonja Filip dekan iz Gor. Barnasa; Zabrejzak Andrej dekan iz Trčmuna; Cargnello Anton dekan iz Ažle; Koredič Jakob dekan iz Spetra; Kosmačin Zvane dekan iz Saržente; Stefan dekan iz Bjače; Fula Stefan dekan iz Petjaha; Polauščak Krištof dekan iz Brišč; Simac Luka dekan iz Ronca; Lenoto Va-

na leto okoli »Laštre« pod lipo, pri cerkvi sv. Kvirina v Sempetru in je sklicpal o skupnih zadevah vseh slovenskih vasi, po potrebi je bil sklican tudi večkrat na leto. Predsedovala sta mu, navadno, po vrsti landarski in mjerski Veliki dekan.

Tu priobčujemo imena dekanov (poslancev), ki so se udeležili seje, ki se je vršila dne 26. avgusta 1725 pred cerkvico sv. Kvirina v Sempetru.

lentin Veliki dekan iz Mjerske Banke; Gubana Luka dekan iz Klastre; Bledič Matija dekan iz Kozice; Zdravlič Gregor dekan iz Grmeka; Pekot Pavel dekan iz Livka; Kjuk Mihael dekan iz Dreke; Modanič Mohor dekan iz; Balus Jernej dekan iz Gorenjega Tarbij; Borčič Andrej dekan iz Oblice; Predan Valentin dekan iz Kravarja; Skaunik dekan iz Sv. Lenarta; Močivnjak Mohor dekan iz Sredenj; Kvirinis Jožef dekan iz Dol. Tarbij; Polauščak Zvane dekan iz Pečnice; Kjačič Lenart dekan iz Ibane.

Te seje sta se udeležila tudi Veliki dekan mjerske Banke Lenoto Valentin in Veliki dekan landarske Banke Blankin Stefan.

Sveta noč, blažena noč

Sveta noč, blažena noč!
Vse že spi, je polnoč;
le Devica z Jožefom tam
v hlevcu varje Detece nam.
Spavaj, Dete, sladko.

Sveta noč, blažena noč!
Prišla je nam pomoč;
Dete božje v jastih leži,
grešni zemlji radost deli:
rojen je Rešitelj.

Sveta noč, blažena noč!
Radostno pevajoč
angeli Gospoda slavé,
mir ljudem na zemlji želé,
človek, zdaj si otet.

To pesem prav gotovo vsakdo pozna, pa naj si bo Slovenec, Italijan, Nemec ali druge narodnosti in zato bo vsakogar zanimalo kje in kako je nastala ta božična pesem.

Bilo je pred božičem leta 1818. Sneg je na debelo pokrival utrjeno zemljo. Se vedno je snežilo, kakor bi narava hotela odeti zemljo z debelim belim kožuho.

Župnik Jožef Mohr iz Oberndorfa na Selnograškem (Salzburg) je sedel ves zamisljen pri svoji pisalni mizi in nekaj pisal. Pomakal je pero v črnilnik, pisal in premišljeval in napisano zopet in zopet čital. Končno je odložil pero. Zadovoljno si je mel roke, zakaj za misli, ki jih je

nesel že dolgo v glavi, je vendar našel prave besede. Kar je imel na papirju napisano, je bila božična pesem »Sveta noč, blažena noč!«

Uro hoda od Oberndorfa je stanoval učitelj Franc Gruber. Poučeval je mladiče v skrivnostih čitanja, pisanja in računstva. Bil pa je tudi organist. Z župnikom sta si bila dobra prijatelja. Ko je isti večer Gruber prišel obiskat župnika v Oberndorf, mu je ta dal listek, na katerem je imel napisano božično pesem, da jo prečita.

Gruber je bil ves presenečen in je vzkliznil: »Gospod župnik, to je zares čudovita pesem.«

»Sedaj pa ste vi na vrsti, gospod učitelj! Dajte pesmi melodijo,« mu je rekel župnik.

In res, že v nekaj dneh je prišel učitelj Gruber pravit župniku, da je za božično pesem našel lepo melodijo.

Prišla je polnočnica. Med mašo je zadonelo nepričakovano s kora »Sveta noč, blažena noč...« Ljudstvo je ginjeno poslušalo. Tudi župnik pred oltarjem je pel, dasi se ni mogel ubraniti solz.

S takim uspehom ustvaritelja božične pesmi nista računala. Uspeh je bil pozneje še toliko večji, ker je bila ta pesem prestavljena skoraj v vse jezike in postala tako znana po širnem svetu kot nobena druga pesem.

Božič petjarja Martina Mačka

(Izvirna pravca iz Sovodenske doline)

Je bluo na božični večer. Stari petjar Martin Maček je hodil ves obupan po hosti z varco v roki an iskáu parlozan varh za se objesit. U nekim zapuščenim kazonu je biu pustiu boljehasto ženó s petimi otročiči, ki so se tresli od mraza an od lakote. Jau jim je, de gre petjat kjek' za jest, de ne boju umarli na božično nuoč. Uoharni an neusmiljeni gospodar jih je biu vegnú uón z hiše, kjer njeso mogli plačat fita.

Martin je že zavezu varco za varh njeke debele bukve, kadar začuje za harbatom en glas, ki mu dje: »Martin, ki dje-laš, za božjo vojo?«

Martin se prestrašen ogledne an vid' starega petjarja z žakjem na ramanu an palco u roki. Petjar ga je uprašú, de zakl se de objesit an Martin mu je razluožú uržúh njegá obupanja.

Petjar je luožú na tla žaki, ga odvazu an uzeu iz njegá zlat parstan an ga dau Martinu rekoč, de ne smije obupat, kjer parstan mu bo parnesu srečo. Jau mu je, de kadar ga bo nataknu na parst, mu bo ratalo use kar bo želeu an de muora bit nimar usmiljen do petjarjeu.

Po tje besedah je petjar šú proč an Martin je ves veseu teku pruo kazonu, kjer žená an otroci so ga čakal, de jim parnese kjek' za večerjo. Kar je Martin stopu u kazon so usi skočil na noge an ga uprašal, de ki jim je parnesu. Tada je Martin uzeu iz gajufe parstan an jau: »Naj bo kupac dobrega kruha!« Preca se je znajdu pred njimi ljep kupič bjelih hljebečicu. Otročiči so misli, de sanjajo an zatuó so zlo hitro jedli, kjer takuó dobrega kruha še njeso jedli. Martin jih je uprašú, de naj povjode use kar želi-jo an pred njimi se je znajdio mesuo, vino, štrukji an še druge dobre reči. Tud ljepe gospujske objeke je parklicu s parstanom an takuó so se nazadnje znajdi u ljepi gorki hiši, ki je bla velika ku'čan grad. Rjes lepuó an bogato so praznoval božič. Takuó Martin je postú adan tih narbuj bogatih gaspuodou.

Ljeta so šle napri an otroci so bli zra-stil an postali pobje za katjerimi so se lo-vile te narbuj bogate grofice an princepe-se. Parvi sin je biu zasnubu njekšno lje-po an bogato principo an oča Martin mu je parpravu ojmeta vrjedne bogate-ga Epulona, na katjere je biu povabu po-glavarje dažele an use imenitne an bo-gate gaspuode. Kadar usa tala gospoda se je mastila na ojetah, se je oglasu na uratah 'dan ves raztargan petjar an je prosu naj ga puste notar. Hlapci so ga pudil proč a petjar je jau, de ne puojde, če prjet ne bo guorju z gospodarjem. Poklical' so gospodarja an tist je zakrulliu za njim: »Poberi se od tuod preklet ušiv-ac, čené zahujkam pruo tebe use pse. Al' ne vjeé kaduo sem jest?«

Petjar se je posmejau an šú proč.

Malo potlé je pargučala velika karoča z bjelimi konji. Usi ti povabljeni gaspuodje z Martinom an z noviči so letjel na duorišče za sprejet neznanega imenitnega gaspuoda. Karoča se je odparla an iz nje je stupu glih tist petjar, ka-tjerega je biu Martin malo prej zapudiu. Usi so ostarmiljel, Martinu je zmanjka-la sapá od špotá. Petjar se je obarnú pruo Martinu an mu je jau: »Al me ne poznaš! Jest sem tist petjar, ki sem ti biu dau parstan, ki ti je biu stuoru sreč-nega, kadar si se teu objesit od obupa.

Parstan je u tistim momentu zgubu uso suujo muoč an use kar se je Martin pardobiu mu je bluo odvzeto an Martin, njegá žená an sinuovi so se znajdi lačni an raztargani, ku pravi petjarji u tistem kazonu, ki so bli prej.

Dobro plačano usmiljenje

(Brješka prav'ca)

Dan bót e živu 'dan mož, k' e bi teka-j božac, k' o nje móu nanče teka-j soue za se kupiti čereuvje an zatuó o nje mogu jeti z druhimi možmi tu nedejo majši. Ker e bi paj močno katolik e hodóu usa-ko nedejo na bližnjo horo, kjer ne stala 'dná mala inkona an e tače pjéu an uprašú Boha, k' o mu déj zdravje an do sti pardjelka u svojí njivi.

Kar e bi ejtkao 'dno nedejo uóu udan prejeri, o zahleda d'nehá maleha čarvica, k' e lježu po križu. Ta čarvíc e ha ejtká-ko milo hledou, k' te se zdjelo, k' o če mu nekéj prositi. Pobožni mož o uzame teha čarvica tu roke an ha nesé ta hiši. Uóu bombaža e naredu tu bajulju 'dno malo hnjezo, luožúu e notre maleha čarvica, mu dau marvico kruha, potém e šou na djelo. Kar e šou zvečar trudan spat o čuje, k' to nekéj toučé tu bajulju. O sobeto ustane, odpré bajul an zahleda ta na puóšt teha čarvica 'dnehá maleha možica. Ta možiček o mu povje, k' ne ha preklela pred dostimi ljeti 'dna divja baba u čarvica an k' e ha mogu liberati koj 'dan pobožan človek. Možiček o potém uprašá k' kuó o má mu dati za pla-čilo, k' e ha liberáu. Ponujou e mu oro, arjánt, djamante, a mož e mu džáu, k' on o ne doperá ne ora, ne arjenta, ne djamanta. Uprašú e ha naj mu da 'dan plug za morjeti orati zemjo z njim brez fadije.

Kar e se mož druho zjutra zbudou, to nje bo tu bajulju več teha možica, ma pred hišo e stau 'dan ljep nou plug. Sóbeto e šou z njim orat an e orau brez fadije najbuj tardo zemjo. Potém ne nje-há njiva dala simpri dosti pardjelkou an mož e se kupou čerevje.

Odgovorni urednik: Tedoldi Vojmir
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

Ljudska pravljica: Zakopani zaklad

Na smrt bolan oče pokliče k sebi svoje sinove, ki so bili vedno veliki lenuhi.

Predno umre jim zaupa, da je na njihovi njivi zakopan velik zaklad. Po očetovi

smrti gredo takoj na njivo in tam zagledajo neko lopato. Delo jim mrzi, a vseeno

se lote prekopavanja. Prvi dan ni o zakladu nobenega sledu, a hočejo vztrajati.

Prekopljejo že pol njive in ne najdejo ničesar, zato so obupani. Ko prekopljejo že

vo njivo in ne najdejo zaklada, jezno vržejo proč lopate in gredo domov. V je-

sent posejajo njivo s pšenico in pozabijo na zaklad. Zlato lepo uspeva in mladeniči

so zadovoljni. Ko požanjejo napolnijo vse vreče in še jim preostaja žita za prodajo.

Tecaj se spominjo lopate in očetovih besed in pridejo vsi trije do spoznanja,

da je imel oče prav, kajti samo z delom se priča do resničnega zaklada.

Vesele božične praznike

in uspeha polno novo leto

1954

želijo :

Gostilna ČEKON

Drežan (TAMORJAN)

Konzorcij
Terskega vodovoda

TER

ZDRAVLIC
GOSTILNA IN PEKARNA
HLODIC

ZADRUŽNA
MLEKARNA

BREZJE

FRANC KRIVEC

FOTO ATELJE

Via Vitt. Veneto, 2 — VIDEM

„MONKAR“

Stara kovačija, ki izdeluje orodje
za poljedelce

PETJAH pri Špetru

PAŠON IGNACIJ
GOSTILNA
AZLA

GOSTILNA
PITANA

CEDRON PRI
SV. PETRU SLOVENOV

TVRDKA

G. BLASUTTO

LESNA INDUSTRIJA, ŽAGA, TOVARNA STOLOV
IN ZA EVAPORACIJO LESA

Gorica - Sv. Ivan ob Nadiži

SINIKO DANTE
TRGOVINA JESTVIN

SEDLISCE

Gus Leopold

Trgovina s sadjem in zelenjavo

CE D A D

Marinič in Dreščak

MLIN

GRMEK

Kormons Ivan

PEKARNA

PLATIŠČE

Konzumna zadruga

BRDO

GRADBENO PODJETJE

BIRTIČ MIRKO

Sv. Peter Slovenov

A. BATOJA

TRGOVINA JESTVIN
IN GOSTILNA

TER

Marinič Pio

GOSTILNA

DOLENJE BRDO (GRMEK)

Zadružna mlekarna

TER

Zadružna mlekarna

BRDO

Gozdarska zadruga

MUZAC V TERSKI DOLINI

Trgovina z mešanim blagom

Zdravlič Ernest

HLODIČ

ROMILDO MARINIČ

Gostilna na križišču

A Ž L A

Bonini Jožef

GOSTILNA

LJESA pri Hlodiču

Kancelier Humbert

GOSTILNA PRI ŠTIRIH VETROVIH

KANCELIERI PRI SUBIDU

Kancelier Fortunat

TRGOVINA Z LESOM IN SENOM

SUBID

GOZDARSKO
PODJETJE:

Tomažin

KARNAHTA

Gozdarska zadruga

BREZJE

G. TOMAŽIN

GOSTILNA PRI MOSTU

DEBELEZ

Stiligoj Milan

URAR IN ZLATAR

Via Aquileia — VIDEM

Korneljo Peter

AVTOPREVOZNIK

SV. PETER SLOVENOV